

Broj: 03/2-05-47/09
Sarajevo, 23.6. 2009. godine

IZVJEŠTAJ
o održanoj Prvoj Konferenciji parlamentarnih tijela za nadzor nad radom
obavještajno-sigurnosnih službi u Jugoistočnoj Evropi

Prva Konferencija parlamentarnih tijela za nadzor nad radom obavještajno-sigurnosnih službi u Jugoistočnoj Evropi održana je od 25. do 27. maja 2009. u Parlamentarnoj skupštini BiH u Sarajevu.

Konferencija je održana na inicijativu i u organizaciji Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSABiH, a uz finansijsku pomoć Ministarstva finansija Kraljevine Norveške kao generalnog pokrovitelja. Značajan doprinos organizaciji Konferencije dali su i Misija OSCE-a u BiH, Štab NATO-a u BiH, Norveški institut za međunarodne odnose (NUPI) i Regionalno vijeće za saradnju (RCC) svojim aktivnim učešćem u pripremi i realizaciji Konferencije.

Osim članova Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSABiH, Konferencija je okupila delegacije Rumunije, Republike Hrvatske, Republike Srbije i Republike Makedonije. Konferenciji iz objektivnih razloga nisu mogle prisustvovati delegacije Crne Gore, Bugarske i Albanije. Na Konferenciji su učestvovali i predstavnici relevantnih državnih i entitetskih institucija u BiH, predstavnici međunarodne zajednice u BiH, predstavnici ambasada zemalja učesnica i predstavnici nevladinih organizacija u BiH.

Cilj Konferencije bio je stvaranje trajnog foruma regionalnog karaktera na kojem bi se raspravljalo o problemima, rješenjima i najboljim praksama iz oblasti parlamentarnog nadzora obavještajnih službi u Jugoistočnoj Evropi.

Osim izlaganja članova delegacija učesnica Konferencije, prisutni su imali priliku da čuju izlaganja i vodećih domaćih i međunarodnih stručnjaka iz oblasti rada i parlamentarnog nadzora nad radom obavještajnih službi.

Konferencija je realizirana prema sljedećem:

1. Otvaranje Konferencije (ponedjeljak, 25. maj 2009.)

Povodom svečanog otvaranja Konferencije, u prostorijama Parlamentarne skupštine BiH, 25. maja 2009., upriličen je koktel kojem su prisustvovali visoki zvaničnici državnih i entitetskih institucija u BiH te predstavnici međunarodne zajednice i ambasada u BiH.

Tim povodom prisutnima su se obratili predsjedavajući Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH Beriz Belkić, ambasador Kraljevine Norveške u BiH NJ.E Jan Braathu i

predsjedavajući Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSABiH, Mirko Okolić. Oni su kroz svoja izlaganja ukazali na značaj i potrebu organiziranja ovakvog događaja. Belkić je, u ime Parlamentarne skupštine BiH, izrazio zadovoljstvo što se Konferencija organizira u BiH i naglasio važnost parlamentarnog nadzora u zaštiti ljudskih i građanskih prava i sloboda. Braathu je, u ime Kraljevine Norveške, izrazio podršku organizaciji ovog događaja i naglasio njegovu važnost za jačanje sigurnosti u regionu.

2. Prvi radni dan Konferencije (26. maj 2009.)

Na početku prvog radnog dana, predsjedavajući Mirko Okolić je prisutnima predstavio delegacije i ostale učesnike Konferencije. Potom su se prisutnima obratili komandant Štaba NATO-a u BiH brigadni general Enriko Sabato i zamjenik Šefa Misije OSCE-a u BiH Vladimir Kuznjecov. Oni su u svojim govorima naglasili važnost Konferencije za region, pozdravili inicijativu Komisije i izrazili punu podršku i nadu u uspješnu realizaciju ovog skupa.

Panel broj 1: Savremene obavještajne službe u demokratskim društvima

Prvi panel sastojao se od izlaganja vodećih međunarodnih i domaćih stručnjaka iz oblasti parlamentarnog nadzora i rada obavještajno-sigurnosnih službi. Panel je imao za cilj da upozna učesnike sa savremenim obavještajnim službama, nadzorom nad njihovim radom i pravcima daljnjeg razvoja obavještajnih službi. Moderator prvog panela bio je Mirko Okolić, a izlagali su: profesor Mirsad Abazović s Fakulteta kriminalističkih nauka u Sarajevu, profesor Peter Gill, s Univerziteta u Liverpulu, i Helge Luras, politički savjetnik u NUPI-u.

1.1. Savremene obavještajne službe u demokratskim društvima

O temi savremenih obavještajnih službi izlagao je profesor Mirsad Abazović. On je govorio o radu službi sa aspekta ambijenta u kojem rade. U svom izlaganju koristio se metodom koncentričnih krugova i relacijom globalno-lokalno.

On je naglasio da se svaka pojava na globalnom nivou može odraziti i na lokalni nivo.

S tim u vezi govorio je o tome da li globalne interese treba staviti ispred nacionalnih, da li će velike sile reagirati u zaštitu malih te da li postoji globalni program preuređenja odnosa na državnom nivou.

Vezujući se za prethodna pitanja, istakao je značaj činjenice da svaka država mora donijeti politiku sigurnosti. U nastavku je govorio o osnovnim karakteristikama sigurnosne politike među kojima je istakao procjenu prijetnji i rizika.

Cilj sigurnosne politike je sigurnost unutar države, ali i sigurnost u okruženju, rekao je Abazović.

Po njemu, da bi se ostvario ovaj cilj, politika mora zadovoljavati neke od osnovnih vrijednosti, kao što su: zaštita ustava, ljudskih prava i sloboda, teritorijalnog integriteta i suvereniteta.

Nakon globalnog, Abazović je govorio o regionalnom shvatanju sigurnosti, gdje je istakao region Jugoistočne Evrope kao jedan od najdinamičnijih sa sigurnosnog aspekta.

Iako su sve zemlje u regionu demokratske i teže vladavini zakona i poštovanju ljudskih i građanskih prava, nemoguće je primijeniti jedinstven model sigurnosti za cijeli region. Kako je rekao, svaka od zemalja ima svoje specifičnosti i različitosti među kojima su: ekonomske, kulturne, vjerske, demografske i druge.

Što se tiče BiH, prema Abazoviću, ključni problem je nedovršeni mir, razdrobljenost i suprotstavljenost mnoštva političkih volja.

Iako postoji značajan ljudski potencijal koji se može nositi sa savremenim izazovima, problemi predimenzioniranosti pojedinih sigurnosnih institucija, pojave nepotizma i korupcije te različiti oblici ambivalencije samo su neki od razloga zbog kojih se BiH teško može suočiti sa savremenim sigurnosnim izazovima.

Govoreći o sigurnosnim agencijama, istakao je da je zakonodavna vlast pod uticajem interesnih lobija, što se vidi iz zakona kojima se regulira ova oblast, te da struktura agencija kvalitativno ne može odgovoriti savremenim izazovima.

U vezi s radom obavještajnih službi, naglasio je da one troše velike količine novca, ali je problem kako postići odgovornost u trošenju. Također je naglasio da obavještajne službe ne smiju donositi svoje sudove na osnovu želja političkih nalogodavaca.

One u svom radu treba da se rukovode zakonima i politikom sigurnosti.

Obavještajne službe moraju biti depolitizirane i deideologizirane, a permanentna edukacija njihovih pripadnika je osnovni preduslov uspješnosti, zaključio je profesor Abazović.

Zoran Koprivica postavio je pitanje vezano za poštivanje ljudskih prava i rad obavještajnih službi. Abazović je odgovorio da je to veoma složeno pitanje, ali da je odgovornost države da zakonski uredi tu oblast, a obavještajne službe moraju poštovati zakone.

1.2 Parlamentarni nadzor obavještajnih službi Peter Gill

Peter Gill, počasni profesor na Univerzitetu u Liverpulu i stručnjak iz oblasti rada i nadzora nad radom obavještajnih službi, govorio je o parlamentarnom nadzoru nad radom obavještajnih službi. On je kazao da obavještajne službe u savremenim demokratskim društvima rade u skladu sa smjernicama koje im daju demokratski izabrani predstavnici vlasti. Službe rade za državu, a ne same za sebe.

Najveći problem javlja se kada službe, u nedostatku političke odgovornosti, počinju da rade za pojedince ili različite interesne grupe.

Kako bi se takve pojave spriječile, u svakoj razvijenoj demokratskoj državi postoji nekoliko nivoa nadzora, a jedan od najvažnijih je parlamentarni. Nepostojanje parlamentarnog nadzora znači nepostojanje demokratije u razvijenom obliku.

Gill je naveo primjere nekoliko zemalja i istakao značaj političke volje kao osnovnog preduslova za postojanje nadzora.

Također je govorio o različitim oblicima političkih sistema u svjetlu postojanja, odnosno nepostojanja parlamentarnog nadzora. Osim toga, naglasio je da ne postoji univerzalni model parlamentarnog nadzora nad radom obavještajno-sigurnosnih službi i da se svaki model razlikuje od drugog zavisno od mnogih faktora među kojim je izdvojio kulturnu, ekonomsku, religijsku ili neku drugu različitost društva.

S tim u vezi treba razvijati model čiji je osnovni cilj zaštita građanskih i ljudskih prava i sloboda te poštivanje zakona.

Na kraju izlaganja profesor Gill još jednom je pohvalio inicijativu Komisije naglasivši da ova Konferencija odražava ozbiljne namjere članova Komisije da profesionalno rade svoj posao te da njeno održavanje značajno utiče na uspostavljanje povjerenja i boljeg razumijevanja u regionu.

1.3 Reforma obavještajnog sektora u Jugoistočnoj Evropi Helge Luras

Helge Luras, politički savjetnik u Norveškom institutu za međunarodne odnose, govorio je o reformi obavještajnog sektora u Jugoistočnoj Evropi.

Svoje izlaganje zasnovao je na dugogodišnjem radu u obavještajno-sigurnosnom sektoru kao i vremenu provedenom u BiH na poziciji političkog savjenika visokog predstavnika.

Kako je rekao, u BiH i Jugoistočnoj Evropi postignut je veliki napredak u reformi obavještajnog sektora. Napredak je utoliko veći ako se uzme u obzir stanje prije pada Berlinskog zida i činjenicu da je dio zemalja danas u NATO-u i EU, a da ostali velikim koracima idu ka tome.

Proces reformi, kako je naglasio, nije završen i treba da se nastavi i ubuduće. U tom procesu veliku ulogu imat će obuka i obrazovanje pripadnika obavještajno-sigurnosnih struktura, usklađivanje postojećeg zakonodavstva sa zakonodavtvom EU i NATO-a.

Jedan od izazova je i historijsko naslijeđe koje se ogleda u ostacima nekadašnjih režima koji se i danas mogu naći u pojedinim službama i u nepovjerenju društva prema obavještajnim službama.

Značajnu ulogu u procesu reformi svakako će imati i parlamentarne komisije za nadzor koje su čuvari demokratije i imaju važnu ulogu u zaštiti interesa građana i njihovih zakonom zagarantiranih prava i sloboda.

Jedan od izazova koji će i dalje ostati aktuelan je i tajnost rada obavještajnih službi nasuprot transparentnosti koju zahtijeva svako savremeno demokratsko društvo.

Na kraju svog izlaganja Luras je zaključio da je proces reformi obavještajnih službi složen i zahtjevan proces koji će trajati dugo i koji zahtijeva napore svih elemenata demokratskog društva.

Panel br. 2 Parlamentarni nadzor obavještajnih službi u Jugoistočnoj Evropi

Drugi panel imao je za cilj da predstavi različite modele parlamentarnog nadzora u Jugoistočnoj Evropi. S tim u vezi delegacije su predstavile svoje modele i dale kratak osvrt na probleme i izazove parlamentarnog nadzora nad radom obavještajno-sigurnosnih službi. Moderator drugog panela bio je profesor Piter Gill.

2.1. Bosna i Hercegovina

Mirko Okolić, predsjedavajući Komisije, predstavio je model parlamentarnog nadzora nad radom obavještajnih službi u BiH. Osim organizacije, rada i nadležnosti Komisije, upoznao je učesnike s konkretnim problemima s kojima se suočava Komisija u svom radu. Između ostalog, istakao je nedovoljnu informiranost građana o radu obavještajnih službi, nedostavljanje izvještaja kao i nedovoljnu saradnju pojedinih elemenata demokratskog nadzora. Prezentirao je i konkretne mjere i aktivnosti koje je Komisija preduzela kako bi otklonila uočene nedostatke. Dodao je da Komisija sistemski pristupa rješavanju problema te kao primjere naveo organizacije posjeta, edukativnih sadržaja i jačanje saradnje s drugim parlamentima. Naglasio je da postojeće zakonodavstvo daje široke nadležnosti Komisiji ali da postoje određene manjkavosti, kao što je nedostatak zakona o parlamentarnom nadzoru, koje će ubrzo biti otklonjene.

3. Drugi radni dan Konferencije (27. maj 2009.)

2.2. Republika Hrvatska

U ime delegacije Republike Hrvatske govorio je Dino Kozlevac, član Odbora za unutrašnju politiku i nacionalnu sigurnost.

On je prisutne upoznao o tri faze razvoja obavještajno-sigurnosnog sektora u Hrvatskoj, koje su kroz reforme 1990., 2003. i 2006. godine uobličile obavještajno-sigurnosni sektor u Hrvatskoj i njegov parlamentarni nadzor.

Danas Hrvatska ima civilnu Sigurnosno- obavještajnu službu (SOA) i Vojnu sigurnosno-obavještajnu službu. Također je uspostavljena i tehnička agencija za nadzor telekomunikacija. Nadzor nad njihovim radom provodi Odbor za unutrašnju politiku i nacionalnu sigurnost koji pod sobom ima i Građansko vijeće za nadzor nad radom obavještajno-sigurnosnih službi koje se sastoji od eksperata. Građansko vijeće dva puta godišnje podnosi izvještaj predsjedniku Republike Hrvatske.

U nastavku izlaganja upoznao je prisutne o radu i nadležnostima Odbora i Vijeća.

Na kraju je istakao značaj i opredijeljenost Republike Hrvatske za saradnju i sa NATO-om i EU i sa zemljama iz istočne Evrope te rekao da je i ova Konferencija jedan od oblika saradnje i komunikacije.

2.3 Republika Makedonija

Besim Dogani, predsjedavajući Komisije za nadzor nad radom obavještajnih i kontraobavještajnih službi Republike Makedonije, rekao je da je jedan od prioriteta zadatka njegove komisije zaštita ustavom i drugim zakonima zagarantiranih ljudskih prava i sloboda od nezakonitog rada obavještajno-sigurnosnih i kontraobavještajnih službi.

U tom smislu Komisija nadzire sredstva i metode koje koriste navedene agencije u obavljanju svojih zadataka, odobrava budžet i imenovanje čelnih ljudi obavještajno-sigurnosnih agencija, te nadzire sva ostala pitanja vezana za zakonitost rada obavještajno-sigurnosnih službi u Republici Makedoniji.

Dogani je istakao da je pitanje dosljedne primjene zakona u ovoj oblasti čest problem. Također je naveo da je za obavljanje kvalitetnog nadzora nad radom obavještajno-sigurnosnih službi nužna politička volja, što ponekad predstavlja problem.

Po njemu, obavještajne službe u regionu, što zbog savremenih transnacionalnih prijetnji, što zbog dobrih veza iz prošlosti uspješno sarađuju i razmjenjuju podatke.

Kako bi se provodio kvalitetan nadzor nad radom obavještajnih službi, prema njegovom mišljenju, trebalo bi da bude i bolja komunikacija između parlamentarnih tijela koja obavljaju nadzor.

U tom smislu je predložio da se ubuduće razmotri mogućnost uspostavljanja jednog zajedničkog tijela na nivou Jugoistočne Evrope koje bi se bavilo pitanjima nadzora nad radom obavještajno-sigurnosnih službi.

2.4 Rumunija

Član Komisije za nadzor nad radom Kontraobavještajne službe govorio je o rumunskom modelu nadzora obavještajnih službi.

On je istakao negativna iskustva koja je Rumunija imala u prošlosti vezano za rad obavještajno-sigurnosnih službi. Kako je rekao, Rumunija itekako razumije važnost demokratskog nadzora nad radom obavještajno-sigurnosnih službi i u Parlamentu Rumunije postoje dvije komisije koje se bave tim pitanjima. Jedna je za nadzor nad radom obavještajnih službi a druga za nadzor nad radom rumunjske vanjske obavještajne službe, čiji je i on član.

On je pozdravio inicijativu Komisije za održavanjem ovakvog skupa, ukazavši na činjenicu da je Rumunija već članica jednog sličnog foruma koji okuplja zemlje EU.

Također je upoznao prisutne s idejom da se na nekoj od narednih Konferencija zemalja članica EU za nadzor nad radom obavještajno-sigurnosnih službi pozovu i članice ove Konferencije kao zemlje posmatrači.

Na pitanja vezana za problem kadrova iz obavještajno-sigurnosnih službi nekadašnje Rumunije, odgovorio je da postoje ljudi koji su radili u bivšim službama a i danas se nalaze na odgovornim pozicijama, ali da je jedini pravi kriterij za njihov ostanak da li su bili umiješani u djela koja su protivna zakonu, a ne sama činjenica da su bili pripadnici tadašnjih službi. Dodao je i da je Rumunija upravo iz tih razloga veliku pažnju posvetila procesu obuke obavještajnih službi i sticanju novih vještina i znanja kako bi u ovoj oblasti bila kompatibilna sa zemljama EU i NATO-a.

2.5 Republika Srbija

Izlaganje delegacije Republike Srbije bilo je podijeljeno u dva dijela. Meho Omerović govorio je o radu i nadležnostima Odbora za sigurnost i odbranu Narodne skupštine Srbije. Odbor ima 17 članova, predsjedavajući je iz opozicije, a nadležnosti su mu široke i pokrivaju sve obavještajno-sigurnosne strukture od Ministarstva odbrane i Oružanih snaga, Ministarstva unutrašnjih poslova do Sigurnosno-informativne agencije.

On je ukazao i na specifičnost vezanu za nekadašnju zajednicu Srbije i Crne Gore kada su oba parlamenta provodila nadzor nad radom obavještajno-sigurnosnih službi.

Direktori obavještajno-sigurnosnih službi obavezni su odazvati se na poziv odbora i osigurati odgovore na postavljena pitanja.

Legislativa koja regulira ovu oblast nije najbolje riješena i u toku su izrade novog poslovnika, a nedavno je usvojen i Zakon o zaštiti tajnih podataka.

Na kraju svog izlaganja istakao je da postoje određena ograničenja te da parlamentarci nisu najsavršeniji profil ljudi koji bi se bavili pitanjima sigurnosti, te da su zemlje bez parlamentarnog nadzora nedovršene demokratije, a Srbija želi biti zemlja razvijene demokratije.

U drugom dijelu prisutnima se obratila Nataša Jovanović.

Izlaganje Nataše Jovanović izazvalo je dosta polemika i protesta ostalih učesnika, među kojima Bože Rajića koji je ocijenio neprihvatljivim i Konferenciji nedoličnim stavove koje je imenovana iznijela.

Na izlaganje imenovane reagirao je veliki broj učesnika: Besim Dogani, koji je rekao da na ovim prostorima još uvijek postoje snage koje nisu spremne na dogovor i saradnju; Dino Kozlevac koji je naglasio suverenost i teritorijalni integritet te opredjeljenost Hrvatske poštivanju ljudskih prava; Meho Omerović ogradio se od izlaganja Jovanovićeve rekavši da su to njeni lični stavovi koji ne predstavljaju zvaničan stav Republike Srbije koja poštuje i Haški tribunal i NATO te je opredijeljena vladavini zakona i demokratiji.

Komandant štaba NATO-a u BiH brigadni general Enriko Sabato istakao je da je budućnost regiona u NATO-u i da NATO nije nikakva okupaciona sila nego vojno-politički savez koji podržava vladavinu mira, zakona i dobre odnose među državama na Balkanu.

4. Potpisivanje zajedničke izjave (27. maj 2009.)

Na kraju, učesnici su, kroz svoja zapažanja, organizaciju Konferencije ocijenili uspješnom i izrazili uvjerenje da će ona biti nastavljena i ubuduće.

Potom su usaglasili zajedničku izjavu u kojoj su pozdravili njenu organizaciju i iskazali podršku nastavku sljedeće godine u Hrvatskoj.

Inicijativa Makedonije o osnivanju regionalnog tijela za parlamentarni nadzor nad radom obavještajno-sigurnosnih službi jednoglasno je prihvaćena i uvrštena u tekst izjave.

Pored ostalog, kroz tekst izjave izražena je puna podrška uspostavljanju i jačanju saradnje zemalja jugoistočne Evrope u oblasti parlamentarnog nadzora nad radom obavještajno-sigurnosnih službi i naglašen značaj zaštite ljudskih prava i sloboda u radu parlamentarnih tijela za nadzor.

Delegacija Rumunije nije potpisala izjavu zbog protokolarnih razloga ali je pozdravila njeno potpisivanje i obavezala se da će, po povratku u Rumuniju, izjavu predložiti članovima Komisije i razmotriti mogućnost njenog naknadnog potpisivanja.

Nakon potpisivanja zajedničke izjave, komandant Štaba NATO-a u BiH bio je domaćin večeri povodom završetka Konferencije na kojoj je u svom govoru pohvalio organizatore i još jednom istakao značaj ovog skupa za jačanje savremenog obavještajno-sigurnosnog sektora u Jugoistočnoj Evropi.

Sastavni dio ovog izvještaja je neautorizirani transkript Konferencije.

Prilozi:

- transkript Konferencije
- zajednička izjava

**Predsjedavajući Komisije
mr. Mirko Okolić**

Dostavljeno:

- naslovu
- a/a